

Головащенко Юлія Сергіївна

Кандидат філологічних наук

Асистент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

Лесінська Оксана Михайлівна

Кандидат філологічних наук, доцент

Доцент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІ ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИЧНОГО ПРОСТОРУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Семантичний простір постмодерністського художнього тексту (далі – ХТ) детермінується інтеракцією двох складових – художнього постмодерністського дискурсу і свідомості автора. У динамічній перспективі текстотворення ці сутності детермінують єдність змісту і ціліснооформленість семантичного простору ХТ. Уплив постмодерністських конструктивних імперативів проявляється в змістовій архітектурі ХТ і його семантичному просторі – просторі значення ХТ, в якому сам ХТ набуває смислового «оживлення».

І. А. Бехта вважає доречним розглядати художній постмодерністський дискурс «у контексті презумпцій його креативного потенціалу, закладення у ньому тенденцій розгалуження змісту, нелінійності, ризоматичності у способі організації зв'язності і когерентності тексту, можливості внутрішньої іманентної рухомості та інтерпретаційного плюралізму» [2]. Цей підхід цілком корелює із сутністю постмодернізму як соціокультурного, художньо-мистецького і літературного явища, яке пропагує засади культурної еkleктики і плюралізму, децентрованого і дефрагментованого світобачення, відмови від раціонального мислення, руйнації стереотипів і гри, що витворює симульовану реальність (симулякр) і стирає межі між фіктивним і реальним світом. Загальний культурний занепад, втрата віри у знання, правду й цінності і масштабне поширення впливу мас-медійного консумеризму [10] відображають «стан постмодерну» (Ж.-Ф. Ліотар) – ситуації дифузії особистісного і культурного, що супроводжується гострими відчуттями невизначеності і невпевненості (indeterminacy and insecurity) [12].

З метою констатації сутнісної винятковості постмодернізму Д. Фоккема витлумачує останній у світлі семіотичного коду, погодженого апостеріорі між учасниками художньо-комунікативної парадигми, який слугує реалізації домінантних і неповторних художньо-естетичних ознак постмодерністського дискурсу як механізму текстотворення [9]. На текстовому рівні постмодерністський код маніфестується у семантичних, синтаксичних і прагматичних компонентах, що керують ходом текстотворення і витлумачують унікальну експериментальну техніку письма з властивими їй структурно-семантичними кореляціями [3].

У системі вищезгаданого постмодерністського коду виокремлюються своєрідні соціокультурні, -дискурсивні й -антропологічні особливості, які детермінують художньо релевантні ознаки постмодернізму в координатах тексту. Щодо соціодискурсивних параметрів постмодернізму, М. В. Стуліна зараховує гібридизацію жанрів, плюралізацію стилів, «подвійне кодування», багаторівневість організації, авторське маскування («смерть автора»), інтертекстуальність, гру з читачем і текстом, техніку бріколажу та нелінійність

[4].

Постмодерністський ХТ виявляє свою художню цінність у безпосередньо способі репрезентації, який, незважаючи на умисне прагнення до проблематизації оповіді, порушення і часом спотворення модусу нарації, все ж демонструє антропоцентричну орієнтацію на людину в її взаємодії з історико-культурним дискурсивним середовищем [12]. Власне дискурс постмодерністського ХТ націлений на конструкцію нової реальності, а не її відображення; окрім текстової реальності, постмодерністський дискурс ХТ конструює особливий тип індивідуальності / ідентичності, сприйнятливої до постмодерністської «шокової» культурної терапії і прихованої у дискурсивній сутності до заперечення, опозиції і власній сумнівності [7].

О. А. Бабелюк торкається питання композиції постмодерністського ХТ у річищі його текстотворення, акцентуючи на особливостях повісткування як однієї з перспектив будови тексту. Постмодерністське текстотворення супроводжується не лише виникненням літературно-художнього твору, але й своєрідного текстового простору. В межах цього простору виформовується смисл, сутнісна особливість якого полягає у самовідтворенні і подальшому самопродукуванні [1].

Одним способів проявлення семантичного простору в постмодерністському ХТ є оповідна техніка «ненадійного наратора» / *“unreliable narrator”*, яку найбільш влучно витлумачив В. Бут (Wayne C. Booth) у світлі протиставлення його «надійному наратору», слова, дії і вчинки якого цілком відповідають нормам художнього твору [6]. У свою чергу, фігурі «ненадійного наратора» характерна суперечлива, дещо упереджена й умисно оманлива перспектива бачення явищ і подій, що детермінує суттєву розбіжність між його поглядом і точкою зору читача та викарбовує іронічну прагманастанову ХТ [5]. Ризоматичність і лабіринтизація викладу обумовлюють таку позицію читача ХТ, за якої аплікативний потенціал поняття «ненадійності» постає єдиною правильною читацькою стратегією у вирішенні проблеми смислової амбігуативності і фракталізації (A. Nünning) [11]. Так, у постмодерністському ХТ стратегія недовіри оповідачеві уможливило вихід зі смислового підземелля, в якому в разі необережності читач ризикує потрапити у пастку інтерпретаційного колапсу і невизначеності. Поглянемо на приклад: *“Or perhaps they were stepbrothers, perhaps that explains everything, perhaps that is the truth, it certainly has more of the ring of truth, if I can trust my ear: perhaps they were my stepbrothers and stepsisters, children of a buxom blond much-loved wife who passed away in her prime; perhaps, themselves bold and blond and buxom and repelled by all that was shadowy and uncertain, they waged incessant war on the offspring of the mousy unloved second wife who died in childbirth. Then later, having imbibed all that their governess could offer, they were swept en masse by a bluff maternal uncle to live happily ever after, leaving me behind to watch over my father's last years. And I have forgotten this horde not because I hated them but because I loved them and they were taken from me”* [8]. У текстовому фрагменті спостерігаємо монологічний «потік свідомості» Магди, яка намагається пригадати своє походження й усвідомити причину свого місцезнаходження у пустелі. Її цілковита дезорієнтація і своєрідна амнезія викликає химерні і несусвітні здогадки про родину, яка розпалася і зникла внаслідок міжусобних чвар. Насправді так звані спогади є лише галюцинаціями, в які головна героїня впадає у спробах цілковитого самозабуття і трансформації дійсності, що роз'їдає її зсередини самотністю і відчаєм.

Висновки. Семантичний простір постмодерністського ХТ конструюється під впливом постмодерністського дискурсу, якому властива самодеструкція та цілковита внутрішня трансформація, латентна смислова сумнівність й умисна лабіринтизація текстової оповіді. Техніка «ненадійного наратора» видається чи не найбільш точною квінтесенцією постмодерністського дискурсу, оскільки вона транслює атмосферу невідомості, ментальної загубленості й амбівалентності. Здебільшого, в канві семантичного простору ХТ, це виражається у взаємному запереченні дій і вчинків головних героїв,

суперечливості і шизофренічній манері їх роздумів та, подекуди, власному кенселінгу.

У перспективі роботи – подальші студії прийомів постмодерністського дискурсу та їх вплив на семантичний простір творів сучасних авторів.

Список використаних джерел:

1. Бабелюк, О. А. (2011). Функції стилістичних прийомів в американському постмодерністському текстотворенні. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство), 96 (1), 3–9. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_fil_2011_14_1_4
2. Бехта, І. А. (2004). Дискурс наратора в англomовній прозі. Грамота.
3. Бехта, І. А. (2006). Структурно-семантичні кореляції постмодерністського тексту. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 27, 65–70.
4. Стуліна, М. В. (2011). *Німецький постмодерністський дискурс: лінгвоконцептуальний і лінгвопоетичний аспекти* [дис. ... канд. філол. наук, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова]. <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/20111025000904>
5. Baldick, C. (2008). *The Oxford Dictionary of Literary Terms* (3rd ed.). Oxford University Press.
6. Booth, W. C. (1983). *The Rhetoric of Fiction*. The University of Chicago Press.
7. Butler, C. (2002). *Postmodernism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
8. Coetzee, J. M. (1982). *In the Heart of the Country*. Penguin Books.
9. Fokkema, D. (1997). The Semiotics of Literary Postmodernism. Hans Bertens, Douwe Fokkema (Eds.), *International Postmodernism: Theory and Literary Practice*. (pp 15-42). John Benjamins Publishing Company.
10. McHale, B. (2004). *Postmodernist Fiction*. Taylor & Francis e-Library.
11. Nünning, A. (1999). Unreliable, compared to what? Towards a Cognitive Theory of Unreliable Narration: Prolegomena and Hypotheses. *Grenzüberschreitungen: Narratologie im Kontext [herausgegeben von Walter Grünzweig und Andreas Solbach]* (pp. 53–74). Gunter Narr Verlag.
12. Woods, T. (1999). *Beginning Postmodernism*. Manchester University Press.